

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicantium Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melanchthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melanchthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

in Albi submersus perijt. Traiecturus fluvium, animi gratia, trunco latentis arboris Scapham impegit; quæ cum vacillaret in alterum latus impulsa, Nefenum dedit præcipitem. Paulò ante, quam deambulatum exiret, à prandio paululum cõsopitus, Scapham per somnium agitari vidit, seque excussum in flumen mergi. Narravit hoc Melanchthoni priusquam egrederetur domo, ridens somniorum vanitatem; & non diu post eodem die nauigio excussum perijt, vti diximus.

ANNO
1524.

Nefenus
submergitur.

CAPVT IV.

- I. *Lutheri nuptiæ, Melanchthone Norinbergam euocato.*
- II. *Defectio Landgrauij à fide Catholica; vbi & de origine Mollium Lutheranorum & bello Sacramentar.*
- III. *Negotia Melanchthonis cum Visitatione Saxonica.*
- IV. *Iudicium & querela Lutheranorum & Catholicorum de Visitatione hac.*

ANNO deinde sequente 1525. qui Germaniæ luctuosus fuit suprâ modum, mense Maio Lutherus & Melanchthon ab Erphordiensi senatu vocati fuerunt per litteras, vt Vniuersitatem iniuria temporû penè collapsam restitueret in statum pristinum, & studia rursus excitarèt. Feruebat iam tum motus rusticanus, erantque plena tumultibus

I.
Ann. 1525.
Erphordiã
vocatur
Melanchthon.
In ep. Eob. Hess, l. 5. f. 3

ANNO
1525.

omnia: quo factum est, ut hoc vniuersitatis restaurandæ consilium, tum quidem in aliud tempus suspenderetur.

Luth. ince-
stæ nuptiæ.

Ioan. Faber
in Ortod. st.
dei defens.
cont. Paci-
montan. fol.
61. 62.

Cæterum in medio armorum strepitu, adeoque in publico totius Germaniæ luctu, dum ferro, flammis, cædibus passim omnia vastabantur, Lutherus procum egit, & illicitis amoribus indulgit. Tandem mense Iunio nobilem quandam Catharinam Boræam, quæ ante biennium è monasterio Nimicensi cum alijs quibusdam noctu profugerat, sub matrimonij nomine sibi copulauit. Ea res secretò peracta fuit, paucis præsentibus ad vndecimum Iunij diem. Deinde post concubitum sub finem eiusdem mensis, postliminio nuptiale conuiuium instituit, ut incestas nuptias, & periurij turpitudinem publica solennitate honestoque titulo velaret. Quod ipsius factum Melanchthoni summum attulit dolorem, & reliquis etiam Lutheranis prudentioribus vehementer displicuit.

Displicent
Melanch-
thoni.

Camer. in
vit. Mel.
p. 108.

Morsus cõ-
scientiæ
Lutheri.

Neque verò Lutheri gaudium tam scedè lasciuientis diu sine doloris aculeo fuit. Postquam enim peractæ fuerunt nuptiæ, mæror quidam animum illius occupauit ex morsu conscientiæ, quòd cum monachus esset, voto perpetuæ castitatis adstrictus, virginem Deo consecratam cum offensione bonorum omnium incesto concubitu temerasset; atque id eo quidem tempore, cum publicus rerum status ieiunia, preces, cilicia, faccos

faccos; cineres, & cōiugatorum castimoniam ANNO
 potius, quam incestuosos huiusmodi concu- 1525.
 bitus, ad placandum diuini numinis furo-
 rem, postularer. Hæc itaque cogitatio Lu-
 therum ita turbauit, vt angorem conscien-
 tiæ, & cōceptum ex eo mœrorem animi dis-
 simulare non posset. Quod cum Melanch-
 thon animaduerneret; licet & ipse factum
 improbarer, vti diximus, dissimulato tamen
 dolore, quem ex eo ceperat, Lutheri tristi-
 tiam leuauit hilarioribus colloquijs, vt erat
 facetus, & conceptum è conscientia punctu-
 ris mœrorem paulatim diluit.

Eodem anno Norinbergenses Melanch- A Melāch-
 thonem per litteras euocarunt, vt, quia sua- thone con-
 fu Lazari Spengleri Secretarij Ludum litte- solatur.
 rarium erigere decreuerant, eā in re consilio Cam. in vit.
 atque operā Melanchthonis vterentur. Ven- Mel. pag.
 nit ille Norinbergam in autumnno permissu 109. & III.
 Principis Electoris, Camerario suo comita- A Noriber-
 tus; fuitque de scholis aperiendis suscepta genibus
 deliberatio, quæ hunc exitum habuit, vt, an- vocatur.
 no sequente 1526. Melanchthon Eobanum Scholas
 Hellum poetam istius ætatis celebrem ist- ibidē con-
 huc adduceret: Huic Camerarius adiunctus stituit,
 fuit, alijque nonnulli, per quos docendi fa-
 ctum est initium.

Landgrauus Hassiæ Philippus, post bel- II.
 lum rusticanum iuuenili quodam impetu di- Landgra-
 uortium fecit ab Ecclesiā Catholicā, seque uius deficit
 Lutheri partibus adiunxit. Antequam verò à Catholi-
 publicam religionis mutationem induce- cis.
 ret, Eob. Hess. li.
 12. ep. f. 2937

ANNO 1525. *Chytr. in Sax. fol. 338.* Ad eū Melanchthonis litteræ. ret, V Vittenbergenses in cōsiliū adhibuit; Lutherum & Melanchthonem imprimis: Quos & lubens in Hassiam pertraxerit Marpurgum, vbi paulò post Vniuersitatem erexit. Melanchthon verò litteras ad Landgrauium dedit de mutanda religione deliberantem, quibus inter cætera Principem cohortatur, vt populum non de dogmatibus tantum, ijsq̄ue de rebus, quæ ad fidem pertinent, sed & de charitatis operibus, de cultu diuino, de ceremonijs informari iubeat; vt doctrinâ constitutâ ritus atque ceremonias omnes retineat Ecclesiæ veteris, quotquot seruari absq̄ue impietate possint. Sibi quidem, ait, non inutiliter modo, sed & contra caritatem facere videri, qui publicas ceremonias aboleant, quæ potuerint tolerari. Itaque Latinas cantiones, sacras vestes, & hoc genus alia; Missam quoque vnicam in singulis parochijs, & quæcunque ex veteri ritu citra piaculum tolerari possint, retinenda iudicat; nec vllò modo prohibendum aut impediendum, quo minus horæ Canonice de Christo in monasterijs, alijsq̄ue templis decantentur.

Origo sectæ Melanchthonicæ. Hæc ad Landgrauium Melanchthon: Cuius in hac re consiliū multi per Germaniâ, versus septentrionem imprimis, postea sunt secuti, qui magnam in diuino cultu rituum Catholicorum partem retinuerunt. Atque hinc originem habet Melanchthonicorum secta, vel molliū Lutheranorū, quos post bella

luna

lum Smalcaldicum Adiaphoristas appella- ANNO.
runt, quod ceremonijs quibusdam & ritibus 1525.
Catholicis locum dederint; quam ob causam
ab alijs rigidioribus & Zelotis, Flacianis ma-
ximè, proditæ veritatis accusantur. Hi certè
diuinum cultum, sacris vestibus, cereis, lati-
nis cantionibus, alijsque rebus id genus adhi-
bitis, eum in modum peragunt, vt si spectes ex-
terna tantum, Catholici prorsus esse vi-
deantur.

Postquam armis Principum repressa po- Bellum Sa-
tius, quam oppressa fuit horrenda fanatico- cramenta-
rum colluies, bellum Sacramentarium in- rium reui-
ter Lutherum & Zvinglium eorumque so- uiscit.
cios recrudit: Cuius initium anno 1524. Te-
næ factum est; atque id pacto quidem inter
Lutherum & Carlostadium inito, quod con- Pacta inter
testatione publica, iunctis solenniter dex- Luth. &
tris, haustuque germanico, & arrabone flore- Carlostad.
ni aurei confirmatum alibi suo loco diximus.
Huic verò certamini Melanchthon ex pro-
fesso, miscere se nunquam voluit. Adhæsit
Luthero quidem, eiusque partes secutus est;
Verum adduci non potuit, vt aduersarios
scriptis publicis oppugnaret. Imò familia- Melanch-
ritatem & amicitiam cum illis coluit, qua- thon in bi-
lis inter litteratos esse solet; nec odium il- uio hæret.
lud in Sacramentarios, quo Lutherus im-
placabili prorsus & acerbissimo flagrauit,
passus est in pectus suum transfundi.

III.
Anno 1526. & 1527. præter publicas occu- Anno 1526
pationes, varijs curis & molestijs distractus & 1527.
fuit

ANNO 1526. & 27 fuit Melanchthon, quibus seipsum implicuit ob negotia priuatorum quorundam; maxime verò Ioachimi Camerarij, quem inter omnes familiares vnice diligebat. In huius gratiam, tametsi affecta erat valetudine, professionem suscepit ad Comitem Mansfeldensem Albertum, cui nomine Germaniæ Principum in Hispaniam ituro Camerarium adiungere cupiebat; tum ad aulam Saxoniam. Res erant non magni momenti, quibus curandis multum fatigabatur. Accedebat ad publicas atq; priuatas occupationes nouū orinus Visitationis cuiusdā, quæ mandatu Principis anno 1527. per Saxoniam instituta fuit; quam duo nobiles, Iureconsultus vnus, & Melanchthon humaniorum litterarum Professor, peregerunt. Vidit enim Princeps Elector, res ecclesiasticas in ditionibus suis perturbatè curari pro libidine Concionatorum, qui nec idem sentiebant de dogmatibus, nec in Sacramentorum administratione diuinoq; cultu ijsdem ceremonijs vtebantur.

Saxonica
Melanchthonis
Visitatio.

Huic malo vt faceret medicinam, suosq; ad eandem doctrinæ diuiniq; cultus & rituum Ecclesiasticorum formam ordinatione publica reuocaret, Lutheri suasu visitationem hanc instituit; de qua, cum hoc anno menibus æstiuis esset peracta, Melanchthon conscripsit librum sub titulo Saxonicae visitationis: In quo missis ijs, vel potius de industria dissimulatis, de quibus tum variè disputabatur, modum de potioribus fidei capitibus

Comitatur
Camerariū
ad Mans-
feld. Co-
mit.

*Chytr. in
Sax. pag. 338*

Ei deman-
datur Visi-
tatio Saxo-
nica.

*Camerar. in
vit. Melan.
pag. 109.*

Libido vi-
uendi apud
Luth.

tibus docendi præscripsit. Ordinavit & ce- ANNO
 remonias ac ritus, quibus in Sacramentorum 1526. & 27
 administratione diuinoque cultu per ditio-
 nes Electoris esset vtendum. Quin & de mo-
 ribus deque disciplina quædam inseruit ad
 refrenandam eorum libertatem & petulan-
 tiam, qui Ecclesias moderantur. Quæ omnia Promulga-
 Lutheri iudicio & Principis autoritate mu- tur.
 nita fuerunt & promulgata. Ita factum est,
 vt, reiectis Ecclesiæ Catholicæ sanctionibus,
 Lutherana Melanchthonicæque in locum
 substituerentur: Quanquam multa retinuit
 in hac visitatione Melanchthon ex ritibus
 Ecclesiæ veteris, quæ Lutherus postmodum,
 Electore rebus humanis exempto, velut Pa-
 pistica prorsus explosit. Interim Visitatores
 magnas in hoc negotio molestias experti
 sunt & difficultates, quæ Melanchthonē im- Difficulta-
 primis duriter exercuerunt. Inuenti passim, tes Visita-
 qui pastorum munere fungebantur, homi- tionis.
 nes inepti & improbi ab ingenio, monaste-
 riorum reiectamenta, futiles, inquam, & per-
 iurio infames apostatæ; quorum tribunitijs,
 vociferationibus & dissonis clamoribus per-
 strepebant cathedræ, nec aliud ferè, quam
 sannæ, conuitia, tonitrua in Pontificem, in
 Episcopos, in Papistas audiebantur; vt genui-
 nos Lutheri discipulos agnosceres. Qua de In epi. Phil.
 re Melanchthon in epistola quadam ad Cam. ad Cam.
 merarium queritur; Ego, inquit, in molestif- pag. 80.
 fimis negotijs hoc tēpore versor; & quidem “
 nullo cum fructu, quantum video. Aded “
 sunt

ANNO
1525.

sunt omnia perturbata partim inscitia docētium, partim improbitate. Horum igitur intemperiem & ferociam vt cohiberet, ita scripsit Visitationem hanc, vt non solum omitteret ea, de quibus tum maximè disceptabatur, sed & ritus quosdam Catholicos retineret, vti diximus, & disciplinæ frenum iniiceret turbatoribus istis, eorumq; licentiam in vita, in moribus cohiberet.

IV. Vnde, postquam typis diuulgata fuit hæc Visitatio, noui clamores in Melanchthonem exorti fuerunt, quasi restitutionem moliretur Pontificiæ tyrannidis, & Euangelij puritatem nouis humanarum constitutionum sordibus inquinaret. Ita nimirum inculcari pœnitentiam, timorem Dei, legis obseruantiam, & studium bonorum operum, vt quæ pridem Melanchthon ipse cū Luthero de iustificatione, de fide, de libero arbitrio, de libertate Christiana docuerat, ea nūc prorsus euertere videatur. Hac ratione ianuā aperiri, per quam Papatus denuò non difficulter irreat.

Lutheri de eâ sentētia. *Tom. 6. l. 1. germ. f. 409* Præuidit Lutherus, vt erat ingenio sagaci, oritura hæc obloquia, cum scriptam à Melanchthone Visitationem recenseret. Ideoq; in litteris ad Electorem Principem se cum Pomerano dicit legisse Visitationis acta, & paucis quibusdam mutatis probare cætera. Quod si forsā, inquit, aduersarij glorientur nos regredi, vel rursus adrepere, id non est magnopere curandum: rumor iste paulatim conticescet. Quanquam non tam facilè con-

quie-

quieuit rumor iste, qui ex hac VVittenber- ANNO
 genfium mutabilitate fuit exortus: Imprimis 1527.
 verò in ipsum Melanchthonem, quem libri *In epist. ad*
 illius autorem esse constabat, odium obtre- *Cam. p. 113.*
 ctantium & virulentia defæuiebat: Hunc bis Melanch-
 Papistam faciebant Zelotæ quidam; per hunc thon bis
 prodi vociferabantur libertatem euangeli- *Papista.*
 cam, & quod Lutherus abstulerat seruitutis
 iugum, denuò ceruicibus fidelium imponi.
 Iam & Catholici, cum legerent Visitationem
 hanc, Melanchthonem respiscere iudicabant,
 & palinodiam meditari. Quæ causa fuit, vt *A Fabro ad*
 Ioannes Faber, datis è Bohemiâ litteris, Me- *sanã mentẽ*
 lanchthonem hortaretur, vt, deserta factio- *reuocatur.*
 ne hac pergeret, quã via cœpisset, ad sanam
 mentem, & caput in sinum Ecclesiæ reclina-
 ret: Quod si faceret, honestam illi conditionẽ
 apud Ferdinandũ Regem pollicetur. Verũm *Melanch-*
 ille substitit, nec se passus est à Luthero di- *thon perti-*
 uelli: Vt hoc scripto nihil aliud spectasse vi- *nax.*
 deatur, quam vt à Lutheri dogmatibus illam
 demeret verborũ asperitatẽ, quã multos no-
 uerat, ne se ad hanc causam adiungerent, im-
 pediri. Hanc ipse mentẽ, fuisse, testatur lit-
 teræ, quas id tẽporis ad Camerariũ scripsit; in *In ep. ad*
 quibus inter cætera, Faber, inquit, interpre- *Cam. p. 105*
 tatur me labescere, quia in libello inspectio-
 nis Ecclesiarum fuerim *twieixteq*, in quo
 tu vides nihil aliud me scripsisse, quam quod
 passim tradidit Lutherus. Et tamẽ, quia sine
 asperitate verborũ scripsi, iudicant, isti, sci-
 licet homines acuti, me dissentire à Luthero.

Igitur

ANNO 1527.&28 Igitur sectam mollium Lutheranorum, cuius fundamenta pridem iecerat in litteris ad Landgrauium scriptis, quemadmodum paulò suprâ diximus, hoc scripto confirmauit.

Ibid. pag. 81 & 88.
Schola Wittenb. Ienâ transfertur ob pestem.

Dum in uisitatione Melanchthon occupatur, V Vittenbergę scintillare cœpit pestilentię lues: quam ob causam schola V Vittenbergensis Ienam translata fuit; quæ Thuringiæ ciuitas est ad Salam fluuium amœnissimo loco sita: In qua postmodum Vniuersitas erecta fuit. Isthic Melanchthon hæsit vnâ cum alijs ex Augusto vsque ad Martium anni sequentis 1528. quo tempore, cum sopitum esse malum intelligerent, vnâ cum auditoribus in Saxoniam reuerterunt.

Anno 1528

ni sequentis 1528. quo tempore, cum sopitum esse malum intelligerent, vnâ cum auditoribus in Saxoniam reuerterunt.

CAPVT V.

- I. *Litteræ Oecolampadij ad Melanchthonem Spire in Comitibus commorantem, cum responso eiusdem.*
- II. *Pugna acris inter Lutheran. & Zuinglian.*
- III. *Decretum Spirense contra Protestantes fœdus cum Heluetijs inire cogitantes.*
- IV. *Colloqu. Marpurgense inter Lutheran. & Zuinglian. sine fructu.*
- V. *Melanchthon contra Sacramentarios dicta SS. Patrum publicat.*

I. **D**E certamine Eucharistico inter Lutherum & Zvinglium recrudescente diximus supra. Melanchthon autem, quamuis adhærescebat Lutheri, tamen noluit illi coniungere se, vel ferre suppetias contra Zvinglianus.

Zvinglianus.